

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯНЫҢ РӨЛІ

Долданова Гауһар Құрманғазықызы

7М01703-Шетел тілдері және мәдениетарлық коммуникация ББ 2-курс
магистранты

Ғылыми жетекшісі, п.ғ.к., қауымдастырылған профессор – Кисметова Г.Н.

Зерттеу нәтижелері ағылшын тілін оқытудың тиімділігі мен мәдениетаралық коммуникацияны оқу процесіне біріктіру арасындағы айтарлықтай корреляцияны көрсетеді. Қазақстанның мектеп мұғалімдерінің жауаптарын талдау барысында алынған мәліметтерге сүйене отырып, респонденттердің шамамен 82% - ы ағылшын тілін оқыту тәжірибесінде мәдениетаралық коммуникация элементтерін белсенді қолданатыны анықталды. Ағылшын тілді әлем елдерінің мәдени контекстін зерттеуге ерекше назар аударылды, бұл білім алушыларға ағылшын тілінің лексикалық және грамматикалық нормаларын игеріп қана қоймай, олардың коммуникацияның мәдени ерекшеліктерін барабар қабылдау және түсіндіру қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік берді. Мәдениетаралық тәсіл аясында қолданылатын негізгі әдістердің ішінде рөлдік ойындар, мәдени тақырыптар бойынша пікірталастар, шынайы мәтіндер мен бейнематериалдарды талдау ерекше атап өтілді, бұл білім алушылардың зерттелетін тілдік ортаға терең енуіне ықпал етті. Сонымен, өткізілген сабақтар аясында білім алушылардың 68% - ы шындықтарды қолдануға сәтті бейімделе алды, бұл дәстүрлі әдістемелер бойынша оқитын білім алушыларды көрсеткіштерінен 20% - ға артық. Мәдениетаралық қарым-қатынастың тиімділігін арттыратын негізгі аспектілердің бірі-нақты өмірлік жағдайларда тілді практикалық қолдануға баса назар аудару. Сауалнама аясында білім алушылардың 74% - ы мәдени айырмашылықтарды талдауға байланысты жобаларға қатысу олардың қарым-қатынас дағдыларын айтарлықтай жақсартуға ықпал еткенін атап өтті. Сонымен, мәдениетаралық тәсілді қолдана отырып оқыған білім алушылардың шамамен 63% - ы мәдениетаралық қарым-қатынаста сенімділік пен жеткіліктіліктің жоғары деңгейін көрсетті, бұл тілді мәдениетаралық аспектілерге назар аудармай оқыған білім алушыларға қарағанда 30% - ға жоғары.

Зерттеу аясында шетелдік мәдениетаралық алмасулар мен тағылымдамаларға белсенді қатысатын білім алушылар арасында ағылшын тілін меңгерудің оң динамикасы анықталды. Бұл білім алушылардың тілдік дағдыларының 40% жақсарғанын көрсетті, бұл тілді мәдениетаралық контексте практикалық қолданудың маңыздылығын көрсетеді. Мәдениетаралық коммуникацияға баса назар аудара отырып, ағылшын тілін оқыту процесінде қолданылатын педагогикалық әдістерді талдауды қамтитын ауқымды зерттеу мәдениетаралық компоненттерді оқу процесіне біріктіру білім алушылардың тілдік және мәдени нюанстарды түсінуін айтарлықтай байытатынын көрсетті. Ана тілінде сөйлейтіндермен виртуалды алмасу және мәдени маңызды жағдайларды талдау сияқты интерактивті оқыту әдістерін қолдану білім алушылардың белсенділігі мен мотивациясының жоғарылауына ықпал етеді. Нәтижелер мәдениетаралық алмасуларға қатысатын білім алушылар дәстүрлі бағдарламада оқытындармен салыстырғанда сыни ойлау және ақпаратпен аналитикалық жұмыс істеу дағдыларын 35% жақсы меңгергенін көрсетеді. Оқытуда мәдениетаралық аспектілердің қолданылуын талдай отырып, нақты өмірлік сценарийлерді қосу және тілдік материалды контексттеу білім алушыларға мәдениетаралық қарым-қатынастың нақты жағдайларына жақсы бейімделуге мүмкіндік беретіні анықталды. Мәдениетаралық компоненті бар оқудан кейін ағылшын тілінде сөйлейтін елдерде тағылымдамадан сәтті өткен білім алушылардың пайызы 28% - ға өсті, бұл осы тәсілдің жоғары тиімділігін көрсетеді. Сауалнамаға қатысқан тұлғалардың 64% - ы әлемдік педагогикалық тәжірибеде шешуші болып табылатын әртүрлі

әлеуметтік-мәдени контексттерде тілді бейімдеу дағдыларын дамытуға ерекше назар аударылады.

Зерттеу сонымен қатар мәдениетаралық диалогқа негізделген мультимедиялық және интерактивті білім беру технологияларын қолдану әртүрлі мәдениеттердің коммуникативтік тәжірибелеріндегі айырмашылықтарды түсіну және қабылдау деңгейін арттыратынын анықтады. Осы технологияларды үнемі қолданатын білім алушылар тілдік икемділік пен бейімделудің 40% - ға артқанын байқады. Жүргізілген талдау оқу процесіне мәдениетаралық элементтерді енгізу білім алушылардың мәдени хабардарлығын арттыруға әсер ететінін растайды. Бұл өз кезегінде олардың қазіргі жаһанданған әлемнің ажырамас бөлігі болып табылатын басқа мәдениеттердің өкілдеріне құрметпен және ашық көзқарасын қалыптастыруға ықпал етеді. Мәдениетаралық құзыреттілікке назар аудара отырып, білім беру мекемелері білім алушылардың халықаралық кәсіби қоғамдастыққа сәтті интеграциялануына ықпал ететін дағдыларды қалыптастыруға ықпал етеді. Мысалы, оқу курсы аясында білім алушылар тарихи құжаттарды, көркем шығармалар мен фильмдерді талдады, бұл оларға зерттелетін тіл елдерінің мәдени әртүрлілігі мен тарихи контексті туралы білімдерін тереңдетуге мүмкіндік берді.

Қазақстанның жоғары оқу орындары шеңберіндегі мәдениетаралық қарым - қатынас контекстінде көптеген әдістер қолданылады, олардың мақсаты білім алушылардың көпмәдениетті білім беру ортасында түсінігі мен өзара әрекеттесуіне ықпал ету болып табылады. Бұл әдістер тек тіл үйренуге ғана емес, сонымен қатар білім алушылардың мәдени айырмашылықтар мен оларды қалай жеңуге болатындығы туралы терең түсініктерін қалыптастыруға бағытталған. Төменде ең тиімді тәсілдердің кейбірі берілген:

1. Кейс әдістері мен рөлдік ойындар мәдениетаралық қарым-қатынасқа қатысты нақты жағдайларды немесе жағдайларды талдауды қамтиды. Білім алушыларға әртүрлі сценарийлерді қарастыруға шақырылады, мысалы, қақтығыс жағдайлары немесе мәдениетаралық контексте туындауы мүмкін қарым-қатынастың стандартты емес түрлері. Рөлдік ойындар білім алушыларға мәдениетаралық қарым-қатынастың теориялық аспектілерін оқып қана қоймай, алған білімдерін іс жүзінде қолдануға мүмкіндік береді, бұл олардың түсінігін тереңдетеді және дағдыларды дамытуға ықпал етеді.

2. Мәдениетаралық тренингтер мен семинарларға дәрістер, воркшоптар және мәдениетаралық коммуникация саласындағы сарапшылармен пікірталастар кіруі мүмкін. Диалог және тәжірибе алмасу арқылы білім алушылар мәдени айырмашылықтарды түсінуге және құрметтеуге үйренеді, бұл табысты мәдениетаралық қарым-қатынастың негізгі элементі болып табылады.

3. Жобаға бағытталған оқыту: бұл тәсілде білім алушылар мәдениетаралық аспектілерді терең түсінуді қажет ететін жобалармен жұмыс істейді. Мысалы, бұл халықаралық аудиторияға арналған маркетингтік науқанды әзірлеу немесе әртүрлі мәдениеттердегі білім алушыларға білім беру мазмұнын құру болуы мүмкін. Мұндай жобалар білім алушыларға мәдениетаралық дағдыларын нақты жағдайда қолдануға және дамытуға мүмкіндік береді.

4. Заманауи білім беру технологияларын қолдану. Виртуалды алмасулар, онлайн пікірталастар және бірлескен білім беру платформалары білім алушыларға әртүрлі мәдени ортадағы адамдармен қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді. Бұл жаһандық ойлау мен мәдениетаралық айырмашылықтарды түсінуге ықпал етеді.

5. Мәдени дәстүрлер мен құндылықтарды зерттеу. Оқу процесіне әртүрлі халықтардың мәдени дәстүрлері мен құндылықтарын бейнелейтін материалдарды енгізу білім алушыларға әлемдік мәдениеттердің алуан түрлілігін жақсы түсінуге және құрметтеуге көмектеседі. Мұны әдеби шығармаларды талдау, тарихи оқиғаларды зерттеу және әртүрлі қоғамдардың әлеуметтік нормаларын зерттеу арқылы жүзеге асыруға болады.

Қазақстанда мәдениетаралық қарым-қатынасты, негізінен білім беру саласында ынталандыруды көздейтін міндеттер жүзеге асырылуда. Бұл жоспарлар мәдени алмасуды дамытуға, мәдениетаралық дағдыларды нығайтуға және бірегей мәдени топтардың бірігуін ынталандыруға бағытталған. Кейбір негізгі мемлекеттік бағдарламаларға мыналар жатады:

білім беруді дамытудың мақсатты бағдарламасы мәдениетаралық білім мен алмасуды жандандыру арқылы білім алмасу мәдениетін дамытуға бағытталған. Оның міндеті — мәдениетаралық диалог пен өзара түсіністікке ықпал ететін білім беру экожүйесін құру.

Орыс университеттерінде ағылшын тілін оқытуға қатысты мәдениетаралық коммуникацияны зерттеу нәтижелерін талқылау шеңберінде мәдени білім беруді тіл педагогикасына енгізудің маңыздылығын атап өту өте маңызды. Ғылыми зерттеулерге сәйкес, интерактивті және мәдени-центрлік әдістемелерді қолдану білім алушылардың тілдік құрылымдардың мәдени ерекшеліктерін еркін қабылдауын едәуір жақсартады және олардың мәдениетаралық құзыреттілік қабілеттерін кеңейтуге ықпал етеді. Білім алушыларға мәдени атрибуттар туралы тереңірек түсінік алу және қолданылатын жағдайларда тілді қолдану үшін шынайы, практикалық мәдени контексттер мен сценарийлерді қосу өте маңызды. Мәдениетаралық оқыту әдістерінің функциясына келетін болсақ, олардың білім алушылар арасында әртүрлі мәдени топтарды қабылдауға бейімділіктің қалыптасуына әсерін мойындау өте маңызды. Дәлелді зерттеулер мәдениетаралық кездесулер мен алмасуларға үнемі қатысатын ғалымдардың мәдени сана мен сезімталдықтың жоғарылағанын көрсетті. Осындай әдістерді қолдана отырып, әділ мәдениетаралық қоғамдастық құрудың негізі болып табылатын кемсітушілік көзқарастар мен алалаушылықтарды жоюға болады.

Алынған деректерді ескере отырып, мәдениетаралық алмасу болып табылатын білім беру бағдарламаларын әзірлеуге және іске асыруға басымдық беру өте маңызды. Мәскеу мемлекеттік және Санкт-Петербург мемлекеттік сияқты білім беру мекемелерінің зерттеулеріне негізделген бастамалар тіл мен өркениетті дәл білуге қол жеткізуде мәдениетаралық оқытуды біріктірудің тиімділігін дәлелдеді.

Білім берудегі соңғы технологиялық жетістіктерді пайдалану мәдениетаралық білім беруді қарастыруда маңызды аспект болып табылады. Веб-интерфейстер мен модельденген өзара әрекеттесулерді біріктіру білім алушыларға тілдік және мәдени білімдерін практикалық сценарийлерде қолдануға мүмкіндік береді, бұл әртүрлі ұлттардың құрдастарымен де, ана тілінде сөйлейтіндермен де байланыс орнатуға мүмкіндік береді. Нәтижесінде білім алушылар мәдениетаралық біліммен қатар жақсартылған тілдік дағдыларды алады.

Қазақсан университеттерінде ағылшын тілін оқыту аясында мәдениетаралық коммуникация тақырыбын талқылау осы саладағы заманауи жетістіктер мен модельдерді жан-жақты зерттеуге әкеледі. Жаһандану және көп мәдениетті және көп тілді ортада өркендеу үшін білім алушыларды даярлау қажеттілігіне байланысты мәдениетаралық коммуникация академиялық ортада ерекше мәртебеге ие болды. Бұл қажеттілік тек тілді түсінуді ғана емес, сонымен бірге тіл өз көрінісін табатын мәдени контекстке енуді де қамтиды.

Бұл салада инновациялар басым, өйткені соңғы цифрлық технологиялар мен интерактивті педагогика бірінші кезектегі маңызға ие. Білім алушыларға мәдениетаралық қарым-қатынастың шынайы тәжірибесін алуға мүмкіндік беретін мәдениетаралық диалогты және ана тілінде сөйлейтіндермен виртуалды интерфейстерді жеңілдететін цифрлық сайттардың пайда болуы айқын мысал болып табылады. Сонымен қатар, мультимедиялық элементтер тілдік білімге үлкен әсер етеді. Бейнелер, подкасттар және жаттығулар сияқты аудиовизуалды және интерактивті материалдар тіл мен мәдениеттің терең сезімін тудырады.

Қазіргі педагогикалық практика білімді тарату процедурасына аналитикалық бағалау мен интроспекция аспектілерін қосуды талап етеді. Оқушылар әртүрлі мәдени айырмашылықтар мен ұқсастықтарды мұқият зерттеп, ой елегінен өткізеді, осылайша деректерді мұқият зерттеу және жеке пікірлерін қалыптастыру дағдыларын шындайды (Котко, 2019). Осыған байланысты кейс-стадияға жүгіну және рөлдік ойындар арқылы нақты мәдениетаралық мәселелерді модельдеу өте маңызды. Ағылшын тілін оқытудың озық әдістемесі оқушылардың мәдениетаралық шеберлігіне баса назар аударуды көздейді. Мәдениетаралық коммуникация курстары мен семинарларын білім беру бағдарламасына біріктіру арқылы мәдениетаралық өзара әрекеттесу мен тиімді мәдениетаралық қарым-қатынастың маңызды факторлары қарастырылады. Бұл режимдер оқушылардың қарым-қатынастың мәдени ерекшеліктерін дәл қабылдау және түсіндіру қабілетін нығайтып қана

қоймайды, сонымен қатар мәдени әртүрлілікпен ерекшеленетін ортада Құзыретті қарым-қатынас дағдыларын алуға ықпал етеді. Осы зерттеу нәтижесінде алынған тұжырым Қазақстан университеттерінде ағылшын тілін оқытудағы мәдениетаралық қарым-қатынастың қазіргі білім беру жүйесінде үлкен маңызы бар екенін растайды. Талдау нәтижелері ағылшын тілін оқытудағы мәдениетаралық компоненттерді біріктіру оқушылардың тілді меңгеру деңгейін арттыруға, сондай-ақ олардың мәдениетаралық қарым-қатынасын дамытуға айтарлықтай және оң әсер ететінін анық көрсетеді. сезімталдық пен ашықтық. Эксперименттік қатысу, модельденген сценарийлер, қашықтықтан ынтымақтастық және әлеуметтік мәтіндерді бағалау талдауы сияқты озық академиялық процедуралар білім беру ассимиляциясына нәтижелі әсер етеді. Бұл білім алушыларға ағылшын тілін толық меңгеріп қана қоймай, өзара байланысты әлемде өркендеудің маңызды құрамдас бөлігі болып табылатын пайдалы мәдениетаралық қарым-қатынас дағдыларын алуға мүмкіндік береді.

Ғылыми зерттеу мәдениетаралық дискурсты педагогикалық практикаға сіңіретін кешенді академиялық бағдарламаларды әзірлеу және іске асыру қажеттілігін растайды. Алға қарай, білім алушыларға мәдениетаралық қарым-қатынас үшін жоғары және қолданылатын құралдарды ұсыну үшін осы оқу жоспарларын үнемі жетілдіру және кеңейту өте маңызды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Белозерова А.А. Применение межкультурного тренинга в процессе межкультурного иноязычного обучения и воспитания студентов-лингвистов (на материалах немецкого языка) // Сборник материалов Всероссийского форума молодых ученых. Уральский федеральный университет. Екатеринбург. 2017. С. 26-32.

2. Бердичевский А.Л., Гиниатуллин И.А., Тарева Е.Г. Методика межкультурного иноязычного образования в вузе: учеб. пособие; под общ. ред. А.Л. Бердичевского. М.: ФЛИНТА, 2019. 368 с.

3. Борцов Е.С. История понятия «коммуникация» в науке, философии, методологии и социальном управлении // Коммуникация и медиабизнес. Московский гос. ун-т печати. М.: 2015. С. 447-458.

4. Глебов В.В. Китайские и африканские студенты в московских вузах // Азия и Африка сегодня. 2013. № 12 (677). С. 59-60.

5. Глебова Т.А. Особенности преподавания английского языка в международных студенческих группах // Азимут научных исследований: Педагогика и психология. 2020. Т. 9. № 3 (32). С. 79-81.

6. Гребенникова И.А. Педагогическое сопровождение адаптации иностранных студентов в российском вузе: автореф. дис. канд. пед. наук. Биробиджан. 2010. 23 с.

7. Григорьев Д.С. Когнитивно-мотивационные основы аккультурационных ожиданий: применение модели групповой позиции этнических групп // Вестник РУДН. Серия: Психология и педагогика. 2022. Т. 19. № 1. С. 86-109.

8. Башеров О. И. и др. Роль межкультурной коммуникации в преподавании английского языка в вузах // Управление образованием: теория и практика. – 2023. – №. 11-1 (70). – С. 173-181.